

IX Nordisk TAG 2007

Den arkæologiske dagsorden

Kl. 9-10.40 Formidlingsrelateret

5 minutters intro

Archaeological Identity in Competition

Pia Brandsnes, Nationalmuseet, Danmark

Archaeological museums has a long history, tied to a culture-political role. As culture politics and the inhabitants relations to identity change, the archaeological awareness of the changes are essential to an active role in the future society, and the survival of the interest in the scientific side of archaeology. Narrowing the differences between the interests of the archaeologist and the archaeology provided to the public, might be crucial to the archaeological future. Again archaeologists, in order to survive, are pushed in to areas with a hard competition, where we have no real education and only coincidental skills.

Mangfoldighedens dagsorden

Anna Beck, Københavns Universitet, Danmark

Lige så vel som at arkæologien kan være med til at legalisere og bestyrke ensrettede nationale identiteter, kan den også være med til at udfordre den fasttømrede opfattelse ved at vise den mulige mangfoldighed i levede liv gennem tiden. Dermed kan arkæologien medvirke til at sætte nye dagsordner - også i det helt små.

Gennem formidling når arkæologien ud i samfundet - og her er levendegørelse et stærkt redskab, som er blevet mere og mere almindeligt. Gennem forskning har arkæologien til gengæld muligheden for at teste og sprænge den gænge opfattelse og forståelse. Ved at integrere forskning og formidling, opstår der et spændingsfelt hvori den almindelige borger såvel som fagarkæologen kan vækkes til refleksion over fortidens og nutidens tid og rum.

Levendegørelse og eksperimenter beskæftiger sig ofte med forhold i den hverdagsagtige og teknologiske sfære - hvad spiste man? hvor sov man? hvordan lavede man denne genstand? hvilke redskaber kan bruges i denne proces? Spørgsmålene relaterer til det nære og umiddelbart forståelige, og er derfor en magtfuld medspiller i forståelsen af vores omverden og historie. Det er også netop gennem belysningen af disse forhold, at mangfoldigheden i sandhed kan komme til udtryk. Dermed understreges det vigtige i, at formidling og forskning integreres ved hjælp af stadig dialog.

I oplægget vil eksempler på integreret forskning og formidling ved Lejre Forsøgscenter blive præsenteret og perspektiveret og hvordan man gennem de små spørgsmål, kan sætte en større dagsorden.

Arkæologisk formidling i Danmark – tavshed er guld?

Vivi Lena Andersen, Københavns Universitet, Danmark

Formidling af arkæologi ender som oftest med "*den gode historie*". Den er spændende, måske endda sjov og kan evt. illustrere viden fra historiske kilder. Men hvad så bagefter? Bagefter er genstandene tavse. Der bliver i den arkæologiske formidling i Danmark sjældent lagt op til refleksion, som kan have relevans for vort nutidige samfund. Men sådan behøver det ikke at være.

Arkæologien *kan* indgå som aktør og debattør i samfundsdebatten, men det kræver, at vi som arkæologer vover pelsen og tør lade genstandene deltage i debatten. Første skridt er, at gøre arkæologien synlig i byrummet og landskabet og påpege tydelige

sammenhænge mellem fortid og nutid for befolkningen. Således vil offentligheden få øjnene op for, at genstandene langt fra er tavse, men har relevans for os alle.

Hur kan arkeologin vara en resurs för skolan?

Ett inlägg om arkeologins didaktiska möjligheter

Anne Carlie, Riksantikvarieämbetet UV Syd, Sverige

I en traditionell historiesyn uppfattas historien ofta som prospektiv eller framåtsyftande, vilket innebär att perspektivet kring samhällsförändring analyseras i termer av rötter och utveckling, orsaker och verkningar i en kronologisk följd. En alternativ historiesyn är den bakåtblickande historien, som utgår ifrån att det är vi själva i nuet som *gör* historia. Enligt detta perspektiv är dåtid – nutid och framtid nära sammanlänkade. Ett sätt att skapa oss en bild av framtiden är att studera och lära av händelser i det förflutna. Den process genom vilken vi moderna människor orienterar oss i samtiden kan därmed också beskrivas i termer av ett historiemedvetande.

Även om dagens mångfald inom den arkeologiska forskningen indirekt återspeglar politiska, ekonomiska och kulturella förändringar i samtiden, är det sällan vi arkeologer explicit försöker använda våra kunskaper om det förflutna för att ge perspektiv på nuet. Våra tolkningar och berättelser om äldre tiders samhällen blir därför lätt ointressanta och inte särskilt meningsfulla för vanliga människor.

Ett sätt att stärka arkeologins relevans och betydelse i samtiden är att utveckla vår samverkan och dialog med olika grupper i samhället. En viktig målgrupp i detta sammanhang är skolan. I skolornas undervisning är det idag inte bara de vetenskapliga perspektiven på historien som styr, även om dessa fortfarande dominerar i många läroböcker. Utan också elevernas intressen och behov av en historisk bakgrund framhålls som viktiga för att förstå förändringar i den egna samtiden.

Syftet med detta inlägg är att diskutera och med praktiska exempel visa på hur arkeologin kan användas som en resurs för skolan. Hur kan arkeologins roll och didaktiska möjligheter i undervisning och läromedel utvecklas? Och hur utvecklar vi dialogen med skolan?

DISKUSSION

10.40-11.10 *kaffepause*

11.10-12.30 *mål + offentlighet/formidling + myten*

Representing the past in times of ethical restrictions and post-modern doubt

Fredrik Andersson, Uppsala, Sweden

A main concern in our current society is how to represent – politically, culturally and historically – an other whose identity is perceived as fluid, negotiable and ambiguous. This paper aims to discuss the archaeologist's role in this crucial dilemma, thus recognising the fields of culture heritage as a space where modernity's claims of universality clashes with the sceptic attitude of the post-modern condition. The question of representation brings the attention to the ethical and political dimension of archaeology; and how historiography has through out the modern project worked as a unifying equaliser connecting a heterogeneous individual to a homogeneous society. This function of history was most relevant during the formation of the modern national state but is more problematic in our utopia-doubting world.

By examining how a certain understanding of ethics is used by the archaeological communities to create a *consensus* around a defined "good" practice, the paper will show how this formulation of a just archaeology presupposes and reproduces the modern belief that there is one (right) way to live; and history as the place where this struggle is realised.

Instead an alternative understanding of ethics will be explored where the ethical dimension of the historical representation becomes the basis for a radical plurality that –instead of forming the foundation for a homogeneous majority – can unlock the fixed present of modernity.

Tingby - debatten kring Nordens äldsta hus

Per Nilsson, Riksantikvarieämbetet, UV Öst, Sverige (National Heritage Board of Sweden, Archaeological Excavations Dept)

År 1987 fick nyheten om att Nordens äldsta hus grävts fram i Tingby, strax utanför Kalmar stor uppmärksamhet. Huset och fyndmaterialet daterades till ca 6 500 – 5 200 BC, dvs sen boreal/tidig atlantisk tid. Dateringen av huset blev dock starkt ifrågasatt. I lokala tidningar, populärvetenskapliga skrifter och arkeologisk fackpress fördes en bitvis hätsk diskussion och utgrävningen vid Tingby har alltsedan dess behandlats med stor skepsis av det arkeologiska vetenskapssamhället, det omfattande mesolitiska fyndmaterialet till trots.

Intressant nog fick undersökningarna vid Tingby stor betydelse på det lokala planet. Tusentals personer besökte de årligen återkommande visningarna av utgrävningsplatsen och en rekonstruktion av huset uppfördes. Rekonstruktionen används av det lokala museets pedagogiska avdelning som har ett mycket omfattande program med sk tidsresor för skolungdomar. Det fanns även långtgående planer på ett stort upplevelsecentrum som förutom att vara en turistattraktion även var tänkt att fungera som ett nationellt forum för arkeologisk forskning och experimentell arkeologi. Tingbyhuset kom även att fungera som en nationell markör, då en modell av huset ingick i Riksställningars ambulerande utställning ”Svenska Hus”.

Min ambition är att ge en mer nyanserad bild av undersökningarna vid Tingby, samt att med utgångspunkt i den ovanstående debatten föra en diskussion kring arkeologins identitetsskapande funktion. Frågor jag vill diskutera är: Varför blev debatten kring Tingbyhuset så hätsk? Vilka konnotationer ger begreppen hus och hyddor? Vilken roll har undersökningarna vid Tingby spelat för uttryckandet av en lokal och nationell identitet?

Västsvensk mesolitikums nutida forskningshistorik en ”Gentagelsen” – The recent History of mesolithic research in West Sweden, a Repetition .

Oscar Ortman, Göteborgs Universitet, Sverige

Inspired by the writings of the Danish author Thorkild Hansen (1927 – 1989) and the Danish scholar in literature Poul Behrendt (1944-), my thesis starts off with a contract. This contract deals with two different levels. First Hansens sentence: “It is the Truth that this is a lie”, and second: his use of the concept of “gentagelse” – repetition, in an almost contemplative way.

In the 1970’s and 80’s Hansen wrote two semi-fictional diaries over his years in Paris during the 1940’s and 1950’s. In His story about Hansen’s Paris years called “Djævelpagten”, Behrendt describes how Hansen wrote a contract with his readers in these diaries, “It is the Truth that this is a lie (Behrendt, 1995:446).

My contract reads as follows:

In the beginning of this thesis I made an agreement with the reader. On one level there were two complementary aspects: a biographical and a mythographical. The intention of the biographical aspect was to illuminate the life and research of the west Swedish mesolithic archaeologist Åke Fredsjö (1913-1978), his research and under which circumstances he carried out his studies.

The intention of the mythographical aspect on the other hand was to focus on how archaeological knowledge is produced, to show how the mode in which research is carried out affects the contents and the result of the research.

Through the several “gentagelser” - repetitions that my case studies have been going through, layers by layers of information have been added to the picture and the story about the history of West Swedish Mesolithic research has become more and more intricate.

The transformation from a biographical study to a mythographical study take place through “gentagelser” – repetitions where my reading of the information about West Swedish Mesolithic gradually changed into another understanding. Focus is no longer on the content of the account but on how it was told.

DISKUSSION

12.30 -13.30 *Frokost*

13.30-15.30 *Forvaltningsrelateret*

Kultursyn og forvaltningspraksis

Sune Gad Hougesen Watkins, Kulturarvsstyrelsen, København, Danmark

Måden at italesætte eller tænke arkæologi ind i den forvaltningsmæssige hverdag, afspejler den tid hvori den bagvedliggende lovgivning er fremkommet. Lovgivningen inden for dansk arkæologi har reminiscenser tilbage fra slutningen af 1800-tallet med antikvariske og nationale forudsætninger; hoveddelen af lovkomplekset har rod i modernismens repræsentations paradigme, hvor blandt andet de store fortællinger, samfundstanken (*the social*) og lovmæssighederne er i højsæde; med lovrevisionen og ”den nye museumslov” effektueret i 2002 kom bæredygtighedsprincippet, vidensproduktion, *community*-tanken og andre sen- eller postmoderne strømninger ind i lovgivningen.

Jeg vil argumentere for at der generelt set findes fire måder at anskue det kulturelle felt. De fire kulturoptikker er af afgørende betydning for hvordan den øvrige forvaltning af eksempelvis arkæologien gennemføres. Hvor den stringente lovgivning kan fastlåse forvaltningen og medføre automatiseringer og argumentationer funderet i den tid lovdelen er fremkommet, kan en bevidsthedsgørelse af kulturoptikken skabe mere fleksibilitet og åbne op for en mere fremadrettet forvaltningspraksis.

Arkæologiens rolle i det 21. århundrede – belyst gennem diskursanalytiske studier

Mette Bjerrum Jensen, Århus Universitet, Danmark

Hvilken rolle spiller arkæologien i det senmoderne samfund? Dette spørgsmål forsøger jeg at belyse gennem mit phd-studie. Min primære tilgang er at analysere den samtidige arkæologiske diskurs. Jeg bruger kritisk diskursanalyse til at afklare meningen bag de udsagn, arkæologer afgiver i avisartikler, radioprogrammer og i udstillinger, samt i udvælgelsen af hvilke fortidsminder, der kan kaldes kulturarv. Det fremgår meget tydeligt af mine indledende studier, at dansk arkæologi stadig har til formål at (gen)konstruere forestillingen om et nationalstatsligt, historisk funderet fællesskab. Men hvilke konsekvenser har det for arkæologien og dens fremtidige rolle?

In English:

Archaeology and society in the 21. Century – a study of late modern archaeological discourses

Which role does archaeology play in late modern society? I aim to answer this question in my Ph.D studies analysing the contemporary archaeological discourse. Using critical discourse analysis I look at statements from archaeologists and politicians in news paper articles and radio programmes. Moreover, I analyse the discourse in national exhibitions and in the arguments of pointing out national cultural heritage. My preliminary studies reveal that the main function of Danish archaeology is still to (re)construct the idea of the historically rooted nation state. We might ask which consequences this will have to the field of archaeology in the future.

Forretning eller Forskning

Jette Rostock, Københavns Universitet, Danmark

Dansk feltarkæologi har været stærkt domineret af (processuel) positivistisk tænkning – og (nød)udgravninger blev op gennem 1970'erne - 90'erne italesat som rednings-operationer: der skulle bjærge (indsamle) de rå data, så man engang, når der blev tid og

penge kunne forske i dem. I 2002 trådte en ny museumslov i kraft og i årene der er fulgt er andre (nye) italesættelser kommet til – bl.a. den arkæologiske udgravning ses nu ofte italesat som forretning.

Det nye i Museumsloven i forhold til tidligere er at den arkæologiske undersøgelse (med visse undtagelser) skal betales af bygherre. Dette forhold er sammen med de generelle tendenser i samfundet afgørende for at denne forretnings-diskurs vinder indpas og får betydning for den arkæologiske praksis – dybt ind i den arkæologiske (udgravnings) proces. Bygherren er centralt placeret i diskursen: han indtager en position der svarer til en klient eller kunde. Diskursen skaber ikke alene forvirring omkring hvem vi graver for, men får også betydning for hvorledes museumsloven fortolkes – herunder hvilke af lovgivningens mål en arkæologisk udgravning skal opfylde.

Den dominerende processuel arkæologiske (rescue) tænkning har tilsyneladende ikke svært ved at tilpasse sig de nye tider – er måske ligefrem fremmede for forretnings-diskursen! Men set fra et postprocessuelt arkæologisk synspunkt er diskursen (og dens evt. konsekvenser) meget uheldig, da den fx på mange måder står i modsætning til en italesættelse af gravningen som forskning.

Kommunicera mera! – Är kulturpolitiska mål och kravet på samhällsrelevans uppdragsarkeologismens dilemma?

Håkan Petersson, Bohusläns museum, Sverige

Den svenska uppdragsarkeologin brottas med sin vetenskaplighet och samhällsrelevans. Den söker efter ett evigt vinnande vägval. Projektkostnaderna för enskilda projekt kan idag nå upp i 100 – 200 miljoner och många frågar sig vad pengarna går till. Statlig utredning läggs på utredning. Nu senast skriver Riksantikvarieämbetet om de verkställighetsföreskrifter som styr hur beslutande myndighet, länsstyrelserna, skall tolka lagstiftningen för att styra hur uppdragsarkeologi i Sverige skall bedrivas. Denna uppgift har via konstanta överklaganden allt mer kommit att bestämmas av rättsliga instanser. Inriktningen på de nya föreskrifterna styrs av en önskan om att uppfylla kulturpolitiska mål från riksdag och regering och strävan mot det eviga spörsmålet om att göra arkeologin samhällsrelevant, få arkeologin att nå ut till befolkningen.

I det senaste förslaget skall fornlämningens vetenskaplighet inte längre vara allennarådande styrinstrument för beslut och undersökning. Istället skall målgrupper specificeras inför varje undersökning och rapporteringsbudgeten styras därefter. Målgrupper kan vara vetenskapssamhälle (vilka det nu är), skolsektorn, hembygdsföreningar, lokalbefolkning, turismen eller bara den intresserade allmänheten o.s.v. I stället för, eller som ett komplement till vetenskaplig analys och bearbetning, skall rapportering kunna ske som kommunikativa förmedlingsinsatser, utställningar, teaterföreställningar, skolprojekt o.d. Några frågeställningar som kommer att lyftas blir. Är bilden av arkeologin som introvert verksamhet sann? Vad är samhällsrelevant arkeologi? Hur kommunikativa är vi idag och hur kommunikativa kan vi bli? Ja hur mycket räcker rapportmedlen till och vad är uppdragsarkeologins vetenskaplighet? Finns vad Marianne Lönn beskrev 2006 som en uppdragsarkeologism och i så fall vad skall den innefatta?

Dansk arkæologi og den halve forhistorie

Malene Nymann, Århus Universitet, Danmark

I takt med det øgede fokus på oplevelsesøkonomien globalt og nationalt, er kulturhistorisk formidling herunder den arkæologiske kommet i søgelyset. Til trods for denne øgede opmærksomhed har der i dansk arkæologi været sparsom diskussion om, hvad der rent faktisk skal formidles og hvordan. Dansk arkæologi er præget af den empiriske tradition, hvilket har medført, at forskningen primært har koncentreret sig om grundforskningen og meget lidt om anvendt forskning.

Indlægget omhandler således en diskussion af hvad denne praksis i dansk arkæologi har betydet for befolkningens opfattelse af arkæologien og hvilke konsekvenser, det har for den fremtidige arkæologiske dagsorden.

In English:

Danish archaeology and half the prehistory

In recent years the increasing global and national focus on experience economy has drawn attention to culture historical including archaeological communication to the public. In spite of the increased attention, Danish archaeology has only had little discussion on

what to communicate to the public and how. Danish archaeology is characterized by an empirical tradition which has led to research concentrating primarily on basic research and very little on applied science.

The paper discusses how this praxis in Danish archaeology has influence the public's view of archaeology and which consequences that may have for the future archaeological agenda.

DISKUSSION

15.30-16.00 *kaffepause*

16.00-17.30 *Nyere tid + langt væk*

Miljøarkæologi

Jette Linaa, Roskilde Universitetscenter, Danmark

Miljøarkæologi er et nyoprettet forsknings- og undervisningsområde på Roskilde Universitetscenters Institut for Miljø, Samfund og Rumlig forandring.

Institut for Miljø, Samfund og Rumlig Forandring, oprettet i 2006, varetager forskning og uddannelse indenfor en lang række områder relateret til interaktionerne mellem mennesket og dets miljømæssige, samfundsmæssige og rumlige betingelser. Instituttet anlægger en holistisk vinkel på løsningen af komplekse miljømæssige og samfundsmæssige problemer. Dets styrke er at kombinere traditionelle fagområder og dermed kunne tilbyde nye perspektiver - og løsninger - på disse problemer. Institutets arbejdsområde er tilsigtet bredt, idet det udforsker den miljømæssige og menneskelige dynamik over et bredt udvalg af tidslige (fortid, nutid og fremtid) og rumlige (lokale, regionale og globale) skalaer.

Materiallets muligheder

Trine Borake, Københavns Universitet, Danmark

Det synes som om historien har fået meget plads i den offentlige dagsorden det forgangne år. Vi så bl.a. den meget debatterede kulturkanonen, folkeskolen fik en kanon, koldkrigsforskningen er blusset op og sidst på året kom den liberalistiske tænketank CEPOS med et udspil til en danmarkshistorie – *20 historiske begivenheder der skabet Danmark*.

Man kunne ønske sig at også den arkæologiske forskning kunne spille en rolle i denne historiske polemik, at den blev set og hørt i den offentlige debat og bidrog med lige netop det den materielle kultur er god til. For at komme nærmere dette mål er det nødvendigt at se på, hvad den materielle kultur kan byde på som den litterære historie ikke kan og omvendt. Hvor er der forskelle og ligheder? Hvad er deres væsen og indhold, metoder og mål? Og ikke mindst hvordan kan man forene disse ligheder og uligheder for derigennem at perspektivere historien?

Arkæologi som ressource

Ulla Odgaard, SILA, Nationalmuseet, Danmark

Hvis man betragter arkæologien som en ressource – en energikilde – står det for de fleste smerteligt klart, at der ikke er tale om vedvarende energi. Ser man på dansk arkæologi, kan man let få det indtryk, at arkæologens rolle er så let og smertefrit som muligt at udfase den arkæologiske ressource. Resultatet af denne håndtering er, at vi i meget ringe grad udnytter den ressource, vi forvalter for samfundet.

Via et eksempel fra mit arbejde med et arkæologisk projekt i et grønlandsk rensdyrjæger-område, vil jeg undersøge aspekter af den arkæologiske ressource samt arkæologiens rolle og ansvar i forhold til forvaltningen.

DISKUSSION